

УДК: 378.011.3-057.175:376-056.26

ШЕРЕМЕТ МАРІЯ КУПРІЯНІВНА : СТАНОВЛЕННЯ,
НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(ДО ЮВІЛЕЮ)

Базима Н.В.

кандидат педагогічних наук,

Козинець О.В.

Інститут корекційної педагогіки та психології

НПУ імені М.П.Драгоманова

3 Журнал «Логопедія»

У статті описується життєвий шлях та наукове становлення відомого в Україні та світовій спільноті доктора педагогічних наук, професора М. К. Шеремет. Стаття містить результати наукової діяльності, розвиток наукової школи, висвітлює досягнення та перспективи подальших досліджень М. К. Шеремет.

В статье описывается жизненный путь и научное становление известного в Украине и мировом сообществе доктора педагогических наук, профессора М.К.Шеремет. Статья содержит результаты научной деятельности, развития научной школы, освещает достижения и перспективы дальнейших исследований М.К.Шеремет.

The article describes the life and scientific establishment of famous in Ukraine and in the world community Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Maria Sheremet. The paper contains the results of research activities, development of scientific school, shows achievements and prospects for further research of Maria Sheremet.

Ключові слова: М.К.Шеремет, КДПІ імені О. М. Горького, Інститут корекційної педагогіки та

психології, вітчизняні науковці, корекційна педагогіка, дефектологія, логопедія, науково-педагогічна діяльність, наукова школа.

Ключевые слова: М.К.Шеремет, КГПИ имени А. М. Горького, Институт коррекционной педагогики и психологии, отечественные ученые, коррекционная педагогика, дефектология, логопедия, научно-педагогическая деятельность, научная школа.

Keywords: M. K. Sheremet, Gorky Kievan Pedagogical Institute, Institute of Correctional Pedagogy and Psychology, Ukrainian scientists, correctional pedagogy, defectology, speech therapy, research and teaching activities, scientific school.

Доктор педагогічних наук, професор Шеремет Марія Купріянівна по праву належить до плеяди провідних вітчизняних дефектологів, на чий плечі у 1998 році лягло складне завдання – розбудова вітчизняної корекційної освіти. Поштовхом до цього став поділ кафедри сурдопедагогіки та логопедії на дві окремі кафедри. Коли постало питання, хто очолить новостворену кафедру логопедії, кандидатура М. К. Шеремет підійшла якнайкраще. Це було пов'язано з тим, що Марія Купріянівна у 1974 році отримала кваліфікацію «Вчитель школи глухих та слабочуючих. Логопед», закінчивши з відзнакою Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького (далі – КДПІ імені О.М. Горького).

Ще студенткою М. К. Шеремет проявляла здібності до наукової діяльності, виборювала перші місця на Всеукраїнських та Всесоюзних студентських олімпіадах. Після закінчення Інституту пішла працювати сурдопедагогом в спеціальну школу для слабочуючих дітей №9 м. Києва. Постійне прагнення до розвитку та вдосконалення стимулювали М. К. Шеремет до вступу на навчання в аспірантуру при Інституті дефектології АПН СРСР в Москві.

Подвійна кваліфікація та активний науковий пошук у двох паралельних напрямках підтвердили, що чіткого розмежування між сурдопедагогікою та логопедією для М. К. Шеремет не існує. Її наукові дослідження у процесі роботи над кандидатською та докторською дисертаціями були присвячені вивченню мовлення у слабочуючих дітей. У 1979 році Марія Купріянівна отримала вчений ступінь кандидата педагогічних наук,

достроково захистивши дисертацію, у 1997 році – ступінь доктора педагогічних наук, захистивши дисертацію на тему «Психолого-педагогічні основи підготовки слабочуючих дітей до навчання в школі». У 2001 році отримала вчене звання професора кафедри логопедії.

З 1983 р. почала працювати в КДПІ імені О. М. Горького спочатку за сумісництвом, а з 1985 року – на основному місці роботи на посаді доцента кафедри сурдопедагогіки та логопедії дефектологічного факультету.

Коли у 2003 році у результаті реорганізації дефектологічного (раніше лікувально-педагогічного) факультету був створений Інститут корекційної педагогіки та психології (далі – ІКПП), М. К. Шеремет стала заступником директора ІКПП з наукової роботи та міжнародних зв'язків. Сьогодні цією потужною науковою структурою, яка є найбільшою та однією з найстаріших в НПУ імені М. П. Драгоманова, керує доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України Віктор Миколайович Синьов.

Найбільшою кафедрою в ІКПП є кафедра логопедії, де нині працює шість докторів наук та шістнадцять кандидатів наук. Можливо, без такого славетного очільника, як Марія Купріянівна Шеремет, вона не стала б найчисельнішою в інституті.

Цінним здобутком М. К. Шеремет як дослідника є створення власної наукової школи «Науково-методологічні засади та сучасні технології діагностики та корекції тяжких порушень мовлення», основними напрямками якої є розробка нових логопедичних технологій та впровадження їх в практику роботи

спеціальних освітніх закладів України. Під керівництвом М. К. Шеремет захищено 3 докторські та 21 кандидатська дисертації та ще здійснюється керівництво 3 докторськими та 5 кандидатськими дисертаціями.

У науковій школі професора М. К. Шеремет визначено і обґрунтовано нові напрями корекційної освіти, зокрема, логопедії як вчення про ранню діагностику, корекцію та організацію навчально-виховного процесу дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного та шкільного віку. Об'єктом наукових досліджень виступає дитина з порушеннями розвитку, яка вивчається в системі психолого-педагогічних факторів, що характеризуються різними формами розвивально-освітніх взаємодій. Предметом досліджень є визначення та вивчення закономірностей відповідних порушень розвитку дитини, їх механізмів та умов психічного розвитку такої дитини і процесів діагностики, корекції абілітації та реабілітації. Розроблена концепція корекційного навчання дітей із особливостями психофізичного розвитку та впровадження досягнень нейропсихолінгвістики в педагогічну практику спеціальних закладів для дітей з порушеннями у розвитку. Запропоновано наукові засади підготовки фахівців для роботи з різними категоріями дітей, які мають тяжкі мовленнєві порушення. Визначені провідні напрями змісту підготовки логопедів, розроблено концепцію неперервної освіти вчителів-дефектологів для роботи з дітьми та дорослими, які мають особливості у розвитку, що здійснюється шляхом тісного переплетіння трьох напрямів:

педагогічного, психологічного та медичного.

Висококваліфіковані науковці, які виконували дисертаційні дослідження під керівництвом професора М. К. Шеремет і є учнями її наукової школи, працюють у багатьох вузах України та Росії (Бердянськ, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Київ, Кам'янець-Подільський, Луганськ, Львів, Миколаїв, Москва, Полтава, Суми, Херсон, Челябінськ та ін.). Керівниками груп наукової школи професора М. К. Шеремет є: доктор педагогічних наук, професор С. Ю. Конопляста (м. Київ) – 5 аспірантів, 7 студентів у науковому гуртку; кандидат психологічних наук, доцент І. В. Мартиненко (м. Київ) – 1 аспірант, 5 студентів у науковому гуртку; кандидат педагогічних наук, доцент І. С. Марченко (м. Київ) – 4 аспіранта, 4 студента у науковому гуртку; доктор педагогічних наук, професор Н. Г. Пахомова (м. Полтава) – 1 аспірант, 6 студентів у науковому гуртку; доктор педагогічних наук, доцент Н. В. Савінова (м. Миколаїв) – 1 аспірант, 5 студентів у науковому гуртку).

Упродовж понад 40 років безпосередньої роботи в системі дефектологічної освіти її наукові пошуки, експериментальні дослідження, ґрунтовні науково-теоретичні висновки знайшли відображення в понад 300 публікаціях, серед яких – монографії, науково-методичні посібники, підручники для дітей з психофізичними порушеннями розвитку, стандарти освіти зі спеціальності «Дефектологія. Логопедія», навчальні програми та оригінальні підручники для спеціальних закладів та дефектологічних факультетів, наукові статті. Творчі

здобутки М. К. Шеремет висвітлені також і в зарубіжних виданнях та отримали високу оцінку.

Завдяки винятковій працелюбності, відповідальності, відданості своїй справі, незламній вірі у краще майбутнє України та її молодь, Марія Купріянівна здобула авторитет та пошану колег, вдячність учнів та послідовників і любов студентів. Свідченням професійності є численні нагороди, грамоти та подяки різних установ. Професор М. К. Шеремет – заслужений працівник освіти України, Відмінник освіти України, нагороджена грамотами МОН України, НАПН України, знаком МОН України «За наукові досягнення», медаллю НАПН України імені К.Д.Ушинського, Подякою Президії НАПН України, Почесною Грамотою Спілки жінок України, Почесною Грамотою ВАК України, кілька років поспіль за рейтингом громадсько-політичного тижневика «Освіта» є «Кращим освітянином року».

Очолюючи кафедру логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології, вона проявляє себе як умілий організатор та мудрий наставник. За ці роки М. К. Шеремет зуміла створити міцний колектив однодумців, який займається дослідженнями проблем теорії і практики в галузі логопедії, логодидактики та логопсихології. Для Марії Купріянівни дефектологія – це та галузь благородної професійної діяльності, де вона себе проявляє як особистість, професіонал та науковець. Як вона сама говорить, в іншій професії себе ніколи не бачила. Адже найбільша цінність для неї – це стосунки між людьми, їхня щирість і відкритість. М. К. Шеремет переконана, що

дефектологу важливо мати якомога більше загальнолюдських якостей та рис, які є ядром, стрижнем його особистості. Професіоналізм – це не лише знання. Знання можна здобути, але не бути професіоналом. Секрет успіху Марії Купріянівни – у її людяності та надзвичайній вимогливості до себе. Вона завжди любила вчитися і зараз любить. Її ключове бажання упродовж життя – знати більше. М. К. Шеремет пояснює цей феномен можливістю вчитися у таких «легендарних» дефектологів світового рівня, як К. Г. Коровін, М. Д. Ярмаченко, В. М. Синьов, В. І. Бондар, Р. Є. Левіна, Н. Ф. Засенко, А. І. Селецький, Є. Ф. Соботович та інші). Ці постаті підіймали й розбудовували вітчизняну спеціальну освіту. Марія Купріянівна неодноразово підкреслювала, що вчитися у них було гордістю, адже вони викликали бажання працювати над собою та бути відданим своїй справі.

М. К. Шеремет сповна скористалася шансом перейняти досвід провідних дефектологів та сама стала прикладом для наслідування уже своїм учням. Постійних творчий пошук і багаточисельні науково-практичні заходи, вагомі наукові здобутки, значні теоретико-методологічні надбання – характерна ознака, яка передається кожному члену кафедри логопедії від її очільника.

Як викладач, Марія Купріянівна проводить велику наукову роботу зі студентами. Вона читає теоретичні курси та проводить семінарські заняття на денному та заочному відділеннях з дисциплін: «Логопедія», «Основи психолінгвістики», «Основи наукових досліджень» та інші; здійснює

керівництво написанням курсових та магістерських робіт, є керівником різних видів практики. Студенти-логопеди під її керівництвом беруть участь у Міжнародних, Всеукраїнських, університетських студентських олімпіадах, конференціях та конкурсах студентських наукових досліджень і виборюють призові місця.

Також завдяки кропіткій роботі М. К. Шеремет в Інституті корекційної педагогіки та психології у 2004 році було організовано проведення щорічної Всеукраїнської студентської олімпіади (з міжнародною участю) зі спеціальності «Корекційна освіта (за нозологіями)». Студенти з різних провідних навчальних закладів України мали змогу перевірити свої теоретичні знання та практичні навички, позмагатися у вмінні писати наукові проекти та захищати їх упродовж дев'яти років. За цей час Олімпіада стала плацдармом для знайомства та тісної співпраці наукової молоді Білорусі, Вірменії, Казахстану, Молдови, Росії.

Свою активну наукову та викладацьку роботу Марія Купріянівна вдало поєднує з членством в редколегіях журналів, часописів, наукових та науково-методичних збірках. Зокрема, є відповідальним секретарем Наукового часопису НПУ імені М.П.Драгоманова (серія № 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія) (виходить з 2004 року), головним редактором науково-методичного журналу «Логопедія» (виходить з 2011 року), заступником головного редактора журналу «Корекційна педагогіка» (вісник «Української асоціації корекційних педагогів») (виходить з 2007 року), членом редакційної колегії збірника наукових праць Кам'янець-Подільського

національного університету імені Івана Огієнка (серія соціально-педагогічна), членом редакційної колегії збірника наукових праць «Актуальні питання корекційної освіти», рецензентом та членом редакційної колегії Вісника Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (корекційна педагогіка і психологія), членом редакційної колегії щорічного науково-практичного збірника Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціальний, педагогічний, корекційний і медичний аспект», рецензентом збірника наукових праць «Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, членом редколегії журналу «Імідж сучасного педагога» (Спеціальна педагогіка: реалії та перспективи) та ін.

М.К.Шеремет – член спеціалізованих вчених рад: НПУ імені М. П. Драгоманова (дві ради, в одній із них є заступником голови).

Як заступник директора ІКПП з наукової роботи та міжнародних зв'язків, Марія Купріянівна проводить активну роботу щодо зміцнення та розвитку вітчизняної корекційної педагогіки та спеціальної психології шляхом постійного активного обміну досвідом. Зокрема, крім планових університетських, під її керівництвом було вперше у пострадянському просторі організовано та проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми логопедії» (17-18 жовтня 2011 року, 15-16 жовтня 2014

року); IX Західно- та Східноєвропейську конференцію з питань альтернативної та допоміжної комунікації «Комунікація для всіх» (28 червня – 2 липня 2013 року).

З одного боку, широка географія апробації усіх вітчизняних надбань та інновацій (для прикладу, актуальних на сьогодні проблем інклюзивного та інтегрованого навчального процесу дітей з психофізичними порушеннями і комп'ютеризація та мультимедійних супровід їхнього навчання), а з іншого боку, впровадження усіх доступних зарубіжних інновацій у галузі дефектології є цінним досвідом для удосконалення системи спеціального навчання в Україні та підвищення якості підготовки та перепідготовки спеціалістів. Свідченням того є співпраця ІКПП з багатьма країнами світу, такими як Білорусь, Велика Британія, Вірменія, Грузія, Казахстан, Канада, Китай, Литва, Молдова, Польща, Росія, Сполучені Штати Америки, Швеція та ін.

Широкий спектр наукових досліджень та вагомі результати багаторічної роботи в системі дефектологічної освіти дали змогу виявити перспективні напрями розвитку

логопедії, які Марія Купріянівна вбачає у вивченні проблеми системних і поліфункціональних порушень у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Поетапні і всебічні дослідження цього напрямку відкриють багато невирішених проблем, що будуть торкатись мовленнєвих та психічних процесів і функцій особистості. Це допоможе у розкритті не тільки поверхневих зв'язків, а й глибинних, малодосліджених взаємозв'язків порушень, пояснення яких забезпечить більш точну діагностику, а, отже, і корекцію мовленнєвих порушень.

В одній статті неможливо висвітлити усі аспекти становлення і наукових пошуків Марії Купріянівни Шеремет та здійснити огляд її багатогранної діяльності. Але навіть із написаного помітно, що всі свої сили М. К. Шеремет щедро віддає вивченню проблем корекції мовленнєвих порушень у дітей з психофізичними порушеннями та підготовці конкурентоздатних фахівців, які гідно працюють у різних освітніх та медичних закладах України, близького зарубіжжя та різних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базима Н.В., Козинець О.В. До ювілею Шеремет Марії Купріянівни // Науково-практичний журнал «Корекційна педагогіка». Вісник Української асоціації корекційних педагогів. – 2015. – № 1. – С. 14-15.
2. Базима Н. Марія Шеремет: «Хочеш зробити людині добро – зроби крок уперед до неї» / Н. Базима, О. Козинець // Педагогічні кадри. – 2015. – № 5 (16470). – С. 6.
3. Народжена творити добро / Олександр Козинець, Наталія Базима // Освіта : всеукр. громад.-політич. тижневик. – 2015. – 7-14 січня (№ 1-2). – С. 10.
4. Шеремет Марія Купріянівна // Наукові школи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / укл.: Г. І. Волинка, О. С. Падалка, Л. Л. Макаренко ; за заг. ред. В. П. Андрущенко. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 384-385.
5. Шеремет Марія Купріянівна // Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінол. Словник / за ред. В. І. Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с. – С. 425.
6. Шеремет Марія Купріянівна // Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова; [упоряд. В. М. Тімашова]. – К. : МП Леся, 2011. – 528 с. – С. 514-515.